

MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISH ORQALI BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINI KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

*Po'latova Nozimaxon Sobidxon qizi
NamDU tayanch doktoranti*

Annotatsiya: Ushbu ishda oliy ta'lim talabalari uchun fizikadan mustaqil ish turlari, bajarish usuli haqida so'z boradi. Talabalarga mustaqil o'quv va bilim faoliyatini amalga oshirish davomida ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishi yoritib berilgan

Kalit so'zlar: mustaqil ish, ta'lim, kompetensiya, kasbiy kompetensiya, fizika, fizika o'qitish, mustaqil ta'lim

Аннотация: В данной работе рассматриваются виды самостоятельной работы по физике для студентов высших учебных заведений и методика ее выполнения, разъясняется студентам развитие их профессиональной компетентности в ходе осуществления самостоятельной учебно-познавательной деятельности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, образование, компетентность, профессиональная компетентность, физика, преподавание физики, самостоятельное обучение

Abstract: This work discusses the types of independent work in physics for higher education students, their methods of implementation. Students are given information on the development of their professional competence during the implementation of independent educational and cognitive activities.

Keywords: independent work, education, competence, professional competence, physics, physics teaching, independent education

Fizikani o'qitishda asosiy muammolardan biri bu murakkab fizik hodisalar va jarayonlarni o'quvchilar ongiga singdirish qobiliyatidir. Ko'pgina jismoniy jarayonlarni o'quvchi faqat ularni ongida tasavvur qilish orqali tushunishi mumkin. Talaba ongida to'g'ri va aniq tasvirni yaratish qobiliyati o'qituvchining mahoratiga, shuningdek talaba mustaqil o'rganish uchun foydalanadigan o'quv qo'llanma muallifining uslubi va mahoratiga bog'liq.

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlash o'quv jarayonida o'quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etish va boshqarish, zarur bilim, ko'nikma va malakalarni egallash, o'z-o'zini anglashning noyob vositasidir. Mustaqil ish ta'lim muvaffaqiyatining asosiy ko'rsatkichi bo'lib, u o'quv jarayonida ham, o'qitish natijalarida ham muhim ko'rsatkichdir. "Mustaqil ish" tushunchasining o'zi tushuncha va yo'nalishlarning keng doirasini nazarda tutadi.

Mustaqil ish, qoida tariqasida, o'qituvchi tomonidan auditoriyada batafsil taqdim etilgan materiallar asosida va batafsil namoyish etilgan metodikadan foydalangan holda uy vazifasining yozma, og'zaki va eksperimental versiyasini tayyorlash jarayonidir [2].

Mustaqil ishning asosiy maqsadi-sinf darslarida olingan bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish: juda iqtidorli o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish.

K. D. Ushinskiy o'quv jarayonida talabalarning mustaqilligini shakllantirish zarurligi haqida shunday yozgan edi: "o'quvchiga nafaqat ma'lum bilimlarni etkazish, balki uni mustaqil ravishda rivojlantirish, o'qituvchisiz yangi bilimlarni olish istagi va qobiliyatini shakllantirish, nafaqat kitoblardan, balki hayotdan ham foydali bilimlar uning atrofidagi voqealar va voqealar qabul qilish mahoratini shakllantira olish kerak. Shuning uchun oliy ta'limining eng muhim vazifalaridan biri aqliy salohiyatga ega o'quvchilarni atrofidagi voqea va hodisalardan foydali ma'lumotlarni olish orqali mustaqil fikrlash va bilimlarini oshirishga o'rgatishdir". Talabalar mustaqil ishlash ko'nikmalari va malakalariga ega bo'lishlari bilan vazifalar mazmuni tobora murakkablashib boradi, talabalar mustaqil faoliyatini faollashtirishga da'vat etiladi. N. A. Loshkarevaning so'zlariga ko'ra, " tabiiy fanlar bo'yicha mustaqil ish o'qitish mazmunini oshirishi va o'quvchilarning fan bo'yicha chuqur bilimlarini oshirishi kerak"[1]

Rekonstruktiv-o'zgaruvchan turdagi mustaqil ish , ilgari olingan bilimlar va o'qituvchi tomonidan berilgan umumiy g'oyaga asoslanib, muammoni mustaqil ravishda hal qilishning aniq usullarini topishga imkon beradi . Mustaqil ishning bu turi talabalarni o'z bilimlarini tipik vaziyatlarga mazmunli o'tkazishga, voqealar, hodisalar va faktlarni tahlil qilishga, kognitiv faoliyatning texnikasi va usullarini shakllantirishga, ularning ichki motivatsiyasini rivojlantirishga hissa qo'shishga o'rgatish uchun sharoit yaratadi. Ushbu turdagi mustaqil ish talabaning keyingi ijodiy faoliyati uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Mustaqil ish o'quv jarayonining muhim tarkibiy qismidir. Uni o'qituvchining bevosita yoki bilvosita rahbarligi ostida olib boriladigan faoliyatni tashkil etish shakli sifatida ko'rib chiqish tavsiya etiladi . Mustaqil ish paytida talabalar bilim, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish uchun turli vazifalarni asosan yoki to'liq mustaqil ravishda bajaradilar[4].

Mustaqillikning rivojlanishi talabalarning ta'lim faoliyati bilan uzviy bog'liqdir. Talabalarning mustaqil ishlaridan maqbul foydalanish fizika darsida umumiy akademik bilim va ko'nikmalarni muvaffaqiyatli shakllantirishga va ijodiy shaxsni tarbiyalashga yordam beradi. Mustaqil ishlarning har xil turlaridan foydalanish o'qituvchiga talabaning bilim darajasini oshirishga yordam beradi, talabaning bilimini yangi materialni o'rganishda ham, o'rganilgan narsalarni mustahkamlashda ham faollashtiradi.

Fizika fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda nazariy xulosalar va umumlashmalar asosida nazariy va amaliy tafakkurni tarbiyalash va rivojlantirish zarur. Talabalardan o'quv jarayonining yuqoridagi barcha bosqichlarini mustaqil bajarishni talab qilish mumkin emas, lekin fizika tarixidan faktlar misolida, ilmiy testlar tuzilishini ochib, olimlar u yoki bu narsaga qanday kelganligini ko'rsatish kerak. nazariy eksperimental kashfiyot, masalan, Nyutonning butun olam tortishish qonunini o'rganishda muhokama qilish mantiqi qanday edi, nima uchun aynan shu davrda aynan Nyuton ilmiy tafakkurni rivojlantirishning birinchi yo'li bo'lgan

ushbu muammoni hal qilish bilan shug'ullangan. Mustaqil ishni tashkil etishda:

Birinchi yo'l – o'quvchilarni masalalar yechish, gipoteza tuzish, masalalar yechish yo'llarini topish, test rejasini ishlab chiqish va test metodikasini ishlab chiqishga jalb qilish.

Ikkinchi yo'l - sabab-oqibat munosabatlarini aniqlashga, tananing kuzatilgan hodisalari va xususiyatlarini tushuntirishga, ideal modellar bilan ishlashga jalb qilish;

Uchinchi yo'l - induksiya va deduksiya orqali xulosa chiqarish.

Fizikani o'rganishda induksiya usuli ko'proq qo'llaniladi. Shu bilan birga, o'quvchilarni deduksiya usulidan foydalangan holda xulosa chiqarishga bosqichma-bosqich jalb qilish kerak. Ijodiy faoliyat - mustaqil faoliyatning eng yuqori darajasi. Ijodiy faoliyatni shakllantirish va rivojlantirish uchun ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish kerak. Ijodkorlik inson faoliyati va mustaqilligining oliy shaklidir. Ijodiy qobiliyatlar - bu yaratish, yangilik ehtiyoji va imkoniyatlarini tushunish va shakllantirish qobiliyatidir.

Mustaqil ishni taskil etish talabalarda bir qator kompetensiyalarni shakllantirishda ulkan yordam berishi yuqoridagilardan ko'rinib turibdi.

Masalan: O'quv va kognitiv kompetensiya (O'KK) - umumiy ta'lim qobiliyatlari va ko'nikmalarini o'zlashtirish (tadqiqot o'tkazish, qisqa yozuvlar yozish, formulalardan foydalanish, hisob-kitoblarni amalga oshirish, kuzatuvlar va tajribalar asosida xulosalar chiqarish, ob'ektlar, hodisalar, jarayonlarning tavsifini berish, o'lchash ko'nikmalarini o'zlashtirish). Ushbu kompetensiya quyidagilar orqali amalga oshiriladi : eksperimentning o'zi – unda talabalar amaliy tadqiqotlar olib borishlari, eksperimental ma'lumotlarni olishlari va kerakli miqdorlarning qiymatlarini hisoblashlari, olingan ma'lumotlar, kuzatuvlar va tajribalar asosida ish bo'yicha xulosalar chiqarishlari kerak; nazariy va ma'lumotnoma materiallari bilan ishlash, kerakli ma'lumotlarni topish uchun ma'lumotnomalardan foydalanish qobiliyati ma'lumotlar, kirish va chiqish nazoratini amalga oshirish [3].

Axborot kompetensiyasi (AK) - kerakli ma'lumotlarni mustaqil ravishda tanlash, qayta ishlash va uzatish ko'nikmalarini o'zlashtirish: haqiqiy eksperimental qurilmalar, jismoniy ob'ektlarning kompyuter modellari bilan ishlash, ob'ektlar, hodisalar va jarayonlarning xususiyatlarini ular asosida o'rganish, olingan ma'lumotlarni turli shakllarda taqdim etish , jadval, grafik, talabaning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish, fizika ba'zi bir jarayonlarni kuzatish.

Shaxsiy o'zini o'zi takomillashtirish vakolati - dunyoni tushunish uchun fizikadan asosiy va chuqur ta'lim darajasini o'zlashtirish, o'z qiymat yo'nalishlari va dunyoqarash tizimini shakllantirish, ularni himoya qilish va rivojlantirish qobiliyati va istagi, faollik, mustaqillik, mas'uliyat, aqliy va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Mustaqil ta'lim shunga o'xshash bir necha kompetensiyalarni rivojlantirishda samara beradi va bo'lajak fizika fani o'qituvchisining dars jarayonini sifatli tashkil etishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.T Shermetova . Principles of organizing independent education in physics in general secondary educations .
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7785683>
2. Э.З. Имамов, Х.Н.Каримов, С.С.Халилов, А.Э.Имамов // Будущее за обучением с активным процессом самообразования студентов // “Science and innovation” international scientific journal. (ISSN: 2181-3337) 2022. № 5.-С. 479-482.
URL:
[//cyberleninka.ru/article/n/budushee-za-obucheniem-s-aktivnym-protsessomsamoobrazovaniya-studentov/viewer](http://cyberleninka.ru/article/n/budushee-za-obucheniem-s-aktivnym-protsessomsamoobrazovaniya-studentov/viewer)
3. N.S.Po'latova. Bo'lajak fizika fani o'qituvchilarining pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish . <https://doi.org/10.5281/zenodo.10993090>
4. Sh.Q.Muhitdinova. The importance of it technology in organizing self-education of students through project activities